

Висоцька В. В.,
аспірант

Одеського національного університету імені І. І. Мечникова

СПОРТИВНА КАРТКОВА ГРА В КОНТЕКСТІ СТАТТІ 203-2 КК УКРАЇНИ: ІСТОРІЯ І СУЧАСНІСТЬ

Анотація. Стаття присвячена проблемі відмежування азартних ігор у злочині, передбаченому статтею 203-2 КК України від спортивних карткових ігор з урахуванням історико-правових та сучасних досягнень кримінально-правової науки. Даються науково обгрунтовані рекомендації щодо правильної кваліфікації злочинного діяння, передбаченого даною кримінально-правовою нормою.

Ключові слова: кримінальне право, гральний бізнес, азартні ігри, спортивні карткові ігри.

Постановка проблеми. В Україні гральний бізнес за останні десятиліття сформувався як самостійна форма підприємницької діяльності, заснованої на отриманні прибутку за рахунок організації та проведення азартних ігор. Однак Законом України від 22 грудня 2010 року № 2852-VI [1] Кримінальний кодекс України був доповнений статтею 203-2 про відповідальність за зайняття гральним бізнесом [2]. Про доцільність таких кардинальних перетворень у сфері ігорного бізнесу дотепер ведуться гарячі дискусії.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Різні аспекти проблеми кримінально-правової заборони грального бізнесу досліджувались вітчизняними фахівцями, зокрема Є. Л. Стрельцовим, М. О. Бондаренко, О. І. Гуровим, В. Т. Дзюбою, Н. О. Петричко та іншими. Незважаючи на те, що праці представлених авторів мають велике наукове та практичне значення, залишається багато невирішених питань стосовно оптимізації відповідальності за зайняття гральним бізнесом.

Метою даної статті є розкриття проблеми відмежування азартних ігор у досліджуваному злочині від спортивних карткових ігор з урахуванням історико-правових та сучасних досягнень кримінально-правової науки.

Виклад основного матеріалу дослідження. Основні законодавчі приписи, які мають значення для з'ясування змісту диспозиції ст. 203-2 КК України, містяться в Законі України «Про заборону грального бізнесу в Україні» від 15 травня 2009 року [3]. При кваліфікації цього злочину важливо враховувати, що законодавчі визначення грального бізнесу та азартної гри викладені по-новому Законом України від 19 травня 2011 року № 3383-VI [4].

За чинною редакцією статті 1 Закону України від 19 травня 2011 року гральний бізнес – це діяльність, пов'язана з організацією, проведенням та наданням можливості доступу до азартних ігор у казино, на гральних автоматах, комп'ютерних симуляторах, у букмекерських конторах, в інтерактивних закладах, в електронному (віртуальному) казино незалежно від місця розташування сервера [4].

Азартна гра спочатку визначалась як будь-яка гра, умовою участі в якій є внесення гравцем ставки, що дає змогу отримати виграш (приз), і результат якої повністю або частково залежить від випадковості [3]. За чинною редакцією статті 1 Закону України від 19 травня 2011 року, азартна гра – це будь-яка гра, обов'язковою умовою участі в якій є сплата гравцем грошей, у тому числі через систему електронних платежів, що дає змогу

учаснику як отримати виграш (приз) у будь-якому вигляді, так і не отримати його залежно від випадковості [4].

Сучасні довідкові видання тлумачать азартні ігри як рід ігор, в яких виграш і програш залежать головним чином від випадку, удачі і набагато менше – від уміння гравця. Зазвичай, в азартні ігри грають на гроші, тобто винагородою за виграш є матеріальне надбання, тоді як програш карається матеріальною втратою [5].

Сучасний «Словник української мови» тлумачить азарт (в перекладі з французької «hazard» означає випадок) як сильне захоплення чим-небудь; запал, завзяття [6, с. 23], а азартну гру – гру, в якій виграш буває тільки випадково, а не залежить від уміння того, хто грає [6, с. 24]. Тож азартні ігри – це ігри, побудовані на випадку. Не випадково азартні ігри називалися за старих часів фатальними або відважними іграми і протиставлялися комерційним або статечним іграм. У європейських мовах азартні ігри так і називаються – ігри випадку.

Історичні факти свідчать, що вітчизняний законодавець протягом багатьох століть боровся з азартними іграми, і, у першу чергу, з іграми картковими. Відношення до азартних ігор з боку влади було неоднозначним: вона або їх легалізувала, або повністю чи частково забороняла. Безумовно, заборонні заходи були спрямовані, насамперед, на забезпечення моральності та благополуччя в суспільстві. Проте правозастосовна практика свідчила про малу ефективність прийнятих заходів, тому що карткові ігри, незважаючи на заборону, продовжували існувати незалежно від курсу державної політики.

Ще за часів Литовсько-Польської доби найбільш поширеною азартною грою були гральні карти, які прийшли в Україну з Польщі в XVI столітті [7, с. 106]. Відомий дослідник історії українського козацтва, професор Д. І. Яворницький повідомляв, що козаки грали в куренях, ночами накриваючись жупанами, щоб вогонь свічки не заважав товаришам, а переможець тягав за чуб переможеного стільки разів, скільки очок залишилося на руках [8, с. 224]. Хоча у козацьку добу у полядах на азартні ігри виходили із релігійних догм: такі дії церквою трактувалися як непослух й відступ від Божих законів, а тому покарання за них розумілося як відплата за гріх перед Богом [9, с. 100].

І в нормативних актах того часу, в пункті п'ятнадцятому глави дев'ятнадцятої Соборного Уложення 1649 року передбачалася відповідальність за ігри в карти та зернь [10, с. 45].

Влада змушена була регулярно вживати законодавчих заходів проти азартної гри в карти. В законодавчих актах, що видавалися за часів Петра I [11, с. 525], Єлизавети Петрівни [12], Катерини II [13] встановлювалися обмеження та заборони на гру в карти. Так, в Указі, виданому 16 червня 1761 року встановлювалася загальна заборона грати в азартні ігри [14]. В цьому Указі були виділені дві категорії карткових ігор, які стали називатися азартні карткові ігри та комерційні. Головна їхня відмінність полягала в тому, що в перших виграш або програш залежав від сліпого випадку, другі вимагали від гравців відомого мистецтва, допускали певний розрахунок. У комерційних іграх результат залежав або від числа балів тощо, особливе зна-

чення мало також зосередження в одних руках групи послідовних карт однієї масті або групи різномасних карт однакового достоїнства. Між мастями встановлювалося старшинство, але, звичайно, одна яка-небудь на підставі особливих правил оголошувалася для даного випадку переважною (козир). Тобто, в комерційних іграх вигравш залежав головним чином від вміння гравців, однак випадок тут також мав місце. Відповідно до даного Указу в комерційні карткові ігри дозволялось грати при дотриманні певних умов, а в азартні – заборонялося [14, с. 731].

У часи правління Миколи II для ігрової діяльності настають кращі часи. Заборона або дозвіл тієї або іншої гри віднесено до компетенції міністра внутрішніх справ. Починають відкриватися великі клуби та громадські зібрання, в яких проводяться азартні ігри [15, с. 233].

Відразу ж після встановлення радянської влади азартні ігри розглядалися як несумісні з духом трудового пролетаріату. В 1917 році закриваються всі заклади, де відбувалася гра в карти. Разом з тим, вже у двадцятих роках радянська держава вдається до різних способів одержання доходу від азартних ігор. Так, у Постанові Центрального Виконавчого Комітету та Ради Народних Комісарів СРСР від 12 вересня 1924 року «Про обкладання відвідувачів публічних видовищ і звеселянь збором на користь Товариств Червоного Хреста та Червоного Півмісяця союзних республік» [16] встановлювалося, що всі видовищні підприємства обкладаються спеціальним збором на користь зазначених товариств, а розмір збору залежав від виду розважального закладу або заходу, у тому числі, для казино та лото – 25 копійок з кожного відвідувача [16]. Таким чином, радянська держава, з одного боку, забороняла організацію умов для проведення азартних ігор, а, з іншого боку, розуміючи, що заклади для гри існують, вирішує використати цю ситуацію з вигодою для себе.

Однак уже відповідно до Постанови Ради Народних Комісарів СРСР «Про закриття ігорних закладів» від 8 травня 1928 року [17] до азартних ігор були віднесені ігри в карти, рулетка, лото та інші азартні ігри незалежно від наявності або відсутності якого-небудь виграшу в грі, відповідно були закриті всі заклади для проведення цих ігор [17].

У радянському законодавстві так само, як і в дореволюційному, було відсутнє легальне визначення азартних ігор. Лотереї та тоталізатор, як і раніше, не розглядалися законодавцем як різновиди азартної гри. Радянські вчені-правознавці практично не приділяли увагу дослідженню питань, пов'язаних з азартними іграми [18, с. 23].

Становлення України як суверенної, незалежної, правової, соціально-спрямованої, цивілізованої європейської держави з ринковою економікою характеризувалося легалізацією азартних ігор, ліберальним законодавством, яке створювало умови для стрімкого розвитку ринку гральних послуг та породжувало масову доступність гральних закладів [19, с. 117].

Разом з цим, в Україні виникає таке нове явище як розумові види спорту, до яких належить значна кількість настільних ігор, деякі з карткових ігор та азартних ігор також мають спортивний статус: бридж, покер, нарди. Зокрема, спортивний бридж – єдина карткова гра, яку Міжнародний олімпійський комітет визнав видом спорту. Гра в бридж потребує значних інтелектуальних зусиль. Фактор випадковості (гра випадку) зведений до мінімуму, а при командних іграх – до нуля (гра на вику) (команди розігрують однакові роздачі карт). Особливим в бриджі є те, що під час торгівлі партнери (цілком легально) стараються передати один одному інформацію про свої карти [20].

Покер також є різновидом спортивних карткових ігор, в яких перемагають певні комбінації гральних карт. Більш того, спортивний покер офіційно був визнаний видом спорту в Україні [21].

Однак на початок 2009 року в Україні посилюлися негативні соціальні прояви діяльності з організації та проведення азартних ігор, а пожежа в одному із залів гральних автоматів у травні 2009 року у Дніпропетровську стала приводом для прийняття Верховною Радою України згаданого вище Закону України «Про заборону грального бізнесу в Україні» від 15 травня 2009 року [3]. І як свідчить практика, ледь визнаний спортивною дисципліною, покер практично відразу потрапив у список «неугодних» ігор. Причиною стало те, що в грі використовуються карти. Отже, відрізнити спортивний інвентар від азартної атрибутики неможливо. Це призвело до фактичного знищення вітчизняних федерацій спортивних карткових ігор, заборони змагань, що приносили в бюджет країни серйозні доходи [22].

Висновки. Для виправлення цієї ситуації, на нашу думку, у Законі України «Про заборону грального бізнесу в Україні» від 15 травня 2009 року потрібне окреме роз'яснення для правозастосовників, що організація і проведення офіційно визнаних на державному та міжнародному рівні спортивних карткових ігор не може бути кваліфіковано як організація і проведення азартних ігор, що, в свою чергу, може бути підставою для притягнення до кримінальної відповідальності за статтею 203-2 КК України. Вважаємо, що така позиція законодавця може знайти відображення і в самій цій кримінально-правовій нормі.

Література:

1. Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо удосконалення законодавства про заборону грального бізнесу в Україні: Закон України від 22 грудня 2010 р. № 2852-VI // Відомості Верховної Ради України. – 2011. – № 28. – Ст. 253.
2. Кримінальний кодекс України: Закон України від 5 квітня 2001 року № 2341-III // Відомості Верховної Ради України. – 2001. – № 25-26. – Ст. 131.
3. Про заборону грального бізнесу в Україні: Закон України від 15 травня 2009 р. № 1334-VI // Відомості Верховної Ради України. – 2009. – № 38. – Ст. 536.
4. Про внесення змін до деяких законів України щодо удосконалення законодавства про заборону грального бізнесу в Україні: Закон України від 19 травня 2011 р. № 3383-VI // Відомості Верховної Ради України. – 2011. – № 45. – Ст. 492.
5. Азартні ігри / Вікіпедія – вільна енциклопедія [Електронний ресурс]. – Режим доступу до журн.: http://uk.wikipedia.org/wiki/Азартні_ігри.
6. Словник української мови: в 11 т. / Голов. редкол.: Білодід І. К. та ін.). – К.: Наукова думка, 1970–1980. – Т.1: А-В. – 1970. – 799 с.
7. Історія держави і права України: хрестоматія / Уклад. В. П. Самохвалов та ін.; ред. О. О. Шевченко. – К.: Вентурі, 1996. – 224 с.
8. Яворницький Д. І. Історія запорізьких козаків: у 3 т. / Д. І. Яворницький. – Львів: Світ, 1990–1992. – Т. 2. – 1991. – 392 с.
9. Терлюк І. Я. Історія українського права від найдавніших часів до XVIII століття: [навч. посіб. з історії держави та права України] / І. Я. Терлюк. – Львів: ЛІВС при НАВС України, 2003. – 154 с.
10. Севостьянов Р. А. Уголовная ответственность за азартные игры в истории отечественного дореволюционного законодательства / Р. А. Севостьянов // Спорт: экономика, право, управление. – 2007. – № 1. – С. 45-47.
11. О запрещении носить пряженое и волоченное золото и серебро, покупать оное и играть на деньги: Указ от 17 декабря 1717 года // Полное собрание законов Российской империи: в 45 т. – Собрание 1-е. – С 1649 по 12 дек. 1825 г. – Санкт-Петербург: тип. 2 Отд-ния Собств. е. и. в. канцелярии, 1830–1851. – Т. V: 1713–1719. – 1830. – 781 с.
12. О подтверждении воинским чином, чтобы они не играли в карты на деньги, на деревни и пожитки, под опасением ответственности по законам: Указ от 23 марта 1757 года // Полное собрание законов Российской империи: в 45 т. – Собрание 1-е. – С 1649 по 12 дек. 1825 г. – Санкт-Петербург: тип. 2 Отд-ния Собств. е. и. в. канцелярии, 1830–1851. – Т. XIV: 1754–1757. – 1830. – 995 с. – С. 754.
13. О запрещении карточных игр. В подтверждение прежних указов: Указ от 14 октября 1764 года // Полное собрание законов Российской империи: в 45 т. – Собрание 1-е. С 1649 по 12 дек. 1825 г. – Санкт-Петербург: тип. 2 Отд-ния Собств. е. и. в. канцелярии, 1830–1851. – Т. XVI: 28 июня 1762–1765. – 1830. – 1115 с. – С. 935-936.

14. О запрещении азартных игр и о дозволении играть в дворянских домах для препровождения времени и не на большия суммы вь ломберь и прочия тому подобныя игры: Указ от 16 июня 1761 года // Полное собрание законов Российской империи: в 45 т. – Собрание 1-е. С 1649 по 12 дек. 1825 г. – Санкт-Петербург: тип. 2 Отдния Собств. е. и. в. канцелярии, 1830–1851. – Т. XV: 1758-28 июня 1762. – 1830. – 1052 с. – С. 731-732.
15. Лихолетов А. А. Историческое развитие уголовно-правового запрета азартных игр в законодательстве России до октябрьской революции 1917 года / А. А. Лихолетов // Вестник Волгоградской Академии МВД России. – 2012. – № 1 (20). – С. 229-234.
16. Об обложении посетителей публичных зрелищ и увеселений сбором в пользу обществ Красного Креста и Красного Полумесяца союзных республик: Постановление Центрального Исполнительного Комитета СССР, Совета Народных Комиссаров СССР от 12 сентября 1924 г. / Библиотека нормативно-правовых актов Союза Советских Социалистических Республик [Электронный ресурс]. – Режим доступа до журн.: http://www.libussr.ru/doc_ussr/ussr_2163.htm.
17. О закрытии игорных заведений: Постановление Совета Народных Комиссаров СССР от 8 мая 1928 г. / Консультант Плюс [Электронный ресурс]. – Режим доступа до журн.: <http://base.consultant.ru/cons/cgi/online.cgi?req=27562>.
18. Сохан А. В. Азартные игры в России в середине XVI – начале XXI в. (историко-правовое исследование): автореферат дис. на соискание науч. степени к. ю. н.: 12.00.01 «Теория и история права и государства; история учений о праве и государстве» / А. В. Сохан. – Н. Новгород, 2012. – 30 с.
19. Капітаненко Н. П. Генезис інституту адміністративної відповідальності за порушення законодавства у сфері грального бізнесу / Н. П. Капітаненко // Вісник Запорізького національного університету. – 2012. – № 3. – С. 115-119.
20. Бридж / Вікіпедія – вільна енциклопедія [Електронний ресурс]. – Режим доступа до журн.: <http://uk.wikipedia.org/wiki/Бридж>.
21. Про внесення змін до Переліку видів спорту, що визнані в Україні: Наказ Міністерства України у справах сім'ї, молоді та спорту від 15 червня 2009 р. № 2021 // Офіційний вісник України. – 2009. – № 51. – Ст. 1766.
22. Игорный бизнес Украины: миссия «легализация» // Главное: новости, аналитика [Электронный ресурс]. – Режим доступа до журн.: <http://glavnoe.ua/news/n213196>.

Высоцкая В. В. Спортивная карточная игра в контексте статьи 203-2 УК Украины: история и современность

Аннотация. Статья посвящена проблеме отграничения азартных игр в преступлении, предусмотренном статьей 203-2 УК Украины от спортивных карточных игр с учетом историко-правовых та современных достижений уголовно-правовой науки. Даются научно обоснованные рекомендации относительно правильной квалификации преступного действия, предусмотренного данной уголовно-правовой нормой.

Ключевые слова: уголовное право, игорный бизнес, азартные игры, спортивные карточные игры.

Vysotskaya V. Sports gambling in a context of item 203-2 of Criminal Code of the Ukraine: history and the present

Summary. Article is devoted a problem dissociation gambings in a crime provided by item 203-2 of Criminal Code of the Ukraine from sports gambings taking into account historical that of modern achievements of a criminally-legal science. The author specifies that the separate explanation for lawyers is necessary that the organisation and carrying out officially recognised on state and international level of sports gambings cannot be as the organisation and carrying out of gambings that, in turn, can be a basis for bringing to criminal liability under item 203-2 of Criminal Code of the Ukraine.

Key words: criminal law, gaming gambings, sports gambings.